

Ettervirkningene av et omstridt norsk investeringsprosjekt

Etter en tolv år lang motstandskamp mot det Norfund-finansierte vannkraftprosjektet i Santa Cruz Barillas krever lokalbefolkningen erstatning for skadene prosjektet har skapt. Saken ble klaget inn til Verdensbankens Ombudsmann til etterforskning av brudd på interne etiske retningslinjer. Hva har skjedd siden det? Saken illustrerer et behov for at investeringsfond rydder opp etter seg når de bryter med etiske retningslinjer.

*Av: Kristin Dilani Nadarajah
aktivist og solidaritets-brigadist i Guatemala 2019*

Selskapet Hidro Santa Cruz ble dannet i 2007 for å bygge ut et vannkraftverk i Santa Cruz Barillas i Guatemala. Lokalsamfunnet i området besluttet samme år at de ikke ville ha vannkraftverket på sitt territorium.¹ Søknaden om utbygging fikk dermed avslag av myndighetene, men prosjektet begynte likevel. Lokalsamfunnet søkte igjen om å få stanset utbyggingen, og om økt tilstedeværelse av politi som beskyttelsesmekanisme. Til tross for at politiet ble satt inn, ble personer som var i mot prosjektet arrestert og utsatt for trusler, vold og kidnappinger – uten oppfølging og etterforskning fra politiet. I 2011 ga guatemalanske myndigheter selskapet tillatelse til utbyggingen, til tross for lokalbefolkningens motstand.²

Samme år investerte Norfund³ både direkte i utbyggings-selskapet, samt indirekte gjennom den interamerikanske finansinstitusjonen, CIFI. Verdensbanken investerte også indirekte gjennom CIFI.⁴

Problemet

Vannkraftverket var planlagt å bygges ut i elven Q'am B'alam, som er et seremonielt sted for lokalbefolkningen i området Santa Cruz Barillas. Q'am B'alam er en stor del av lokalsamfunnets hverdag, som en viktig kilde til vann, klesvask, og bading.

I mai 2012 ble det erklært unntakstilstand i fylket hvor vannkraftverket skulle utbygges. Grunnlovfestede rettigheter og garantier for sivile borgere ble opphevet. Ni aktivister ble i denne tiden fengslet i åtte måneder uten dom. Et av medlemmene i lokalsamfunnet, Andrés Pedro Miguel, ble drept og flere hardt skadet. I følge Oxfam rapporterte lokalsamfunnet i denne perioden om

¹ Det ble avholdt folkeavstemning i 2007, hvor 46,490 lokalsamfunnsmedlemmer svarte nei til gruver og vannkraftverk, og 9 svarte ja. (<https://www.peaceinsight.org/es/blog/2012/08/guatemala-resource-curse/?en=1>)

² Geary, Kate, Oxfam: *The Suffering of Others: The human cost of the International Finance Corporation's lending through financial intermediaries*, 2015. Side 11. (<https://www.oxfam.org/en/research/suffering-others>)

³ Norfund er statens investeringsfond for næringsvirksomhet i utviklingsland. Norfunds formål er å bidra til økonomisk vekst, sysselsetting, kompetanseheving og teknologioverføring i utviklingsland gjennom investeringer i, blant annet, vannkraft og annen fornybar energi.

⁴ Det internasjonale finansinstituttet (IFC) – som er tilknyttet Verdensbanken – har investert i prosjektet.

ransaker, arrestasjoner uten arrestordre, seksuell vold, tyveri, trusler og ødeleggelse av eiendom.⁵ Prosjektet førte til store sosiale spenninger og omfattende kriminalisering av den sosiale protesten.

I etterkant av unntakstilstanden i 2012 ble prosjektet stanset, og Norfund frøs sine midler. Norfund hevdet at prosjektet ble stoppet «[...]grunnet lokale protester, demonstrasjoner og eskalerende vold i opposisjon mot prosjektet.»

I 2015 klaget lokalsamfunnet inn saken inn til Verdensbankens uavhengige ombudsmann, The Compliance Advisor Ombudsman (CAO), på grunnlag av manglende oppfølging og krav om oppreisning for skadene som ble påført samfunnet. Det ble også rapportert om feilaktig konsultering i forkant av prosjektet, hvor kjøpere av eiendommene hevdet at områdene skulle bli brukt til dyrking av kaffe og kardemomme.⁶

Rapporten er varslet å inneholde avsløringer om at de etiske protokollene internt i Verdensbanken ble brutt. Norfund som investeringsfond er underlagt de samme retningslinjene. Dermed vil Verdensbankens brudd på sine retningslinjer, på lik linje innebære brudd på retningslinjene fra Norfunds side. Norfunds egne retningslinjer peker på at investeringsfondet og deres samarbeidspartnere skal "identifisere og stå ansvarlige for enhver negativ sosial og miljøkonsekvens forårsaket av deres investeringer".⁷ Likevel har Norfund ikke undersøkt de sosiale og miljømessige konsekvensene av vannkraftverksprosjektet i Santa Cruz Barillas i Guatemala.

Spørsmålet er hva Norfund har gjort for å rydde opp i saken. Hittil har det norske investeringsfondet for utvikling kun trukket sine investeringer, og fortsetter virksomheten som før. Dette innebærer en situasjon uten endret praksis, med svake oppfølgingsmekanismer og retningslinjer, som muliggjør at investeringer fortsatt kan gjøres i omstridte prosjekter uten støtte fra lokalbefolkninger, og med store miljømessige og sosiale konsekvenser. Saken illustrerer også hvordan kriminalisering av sosial protest som følge av ressurser som blir brukt for å fremme selskapers interesser.

Santa Cruz Barillas-saken viser behovet for oppfølging og gjennomføring av etiske retningslinjer for investeringsfond som Norfund, og at det sikres mekanismer for oppreisning når retningslinjene brytes. Det har gått ti år siden prosjektet satte i gang og brakte med seg store konsekvenser. Det minste vi kan forvente er at Norfund utarbeider en undersøkelse av mulige brudd på egne retningslinjer og oppfølging av bruddene.

⁵ Geary, Kate, Oxfam: *The Suffering of Others: The human cost of the International Finance Corporation's lending through financial intermediaries*, 2015. Side 12. (<https://www.oxfam.org/en/research/suffering-others>)

⁶ Geary, Kate, Oxfam: *The Suffering of Others: The human cost of the International Finance Corporation's lending through financial intermediaries*, 2015. Side 11. (<https://www.oxfam.org/en/research/suffering-others>)

⁷Se Norfunds erklæring om ansvar og menneskerettigheter: <https://www.norfund.no/social-responsibility-human-rights/category1110.html>